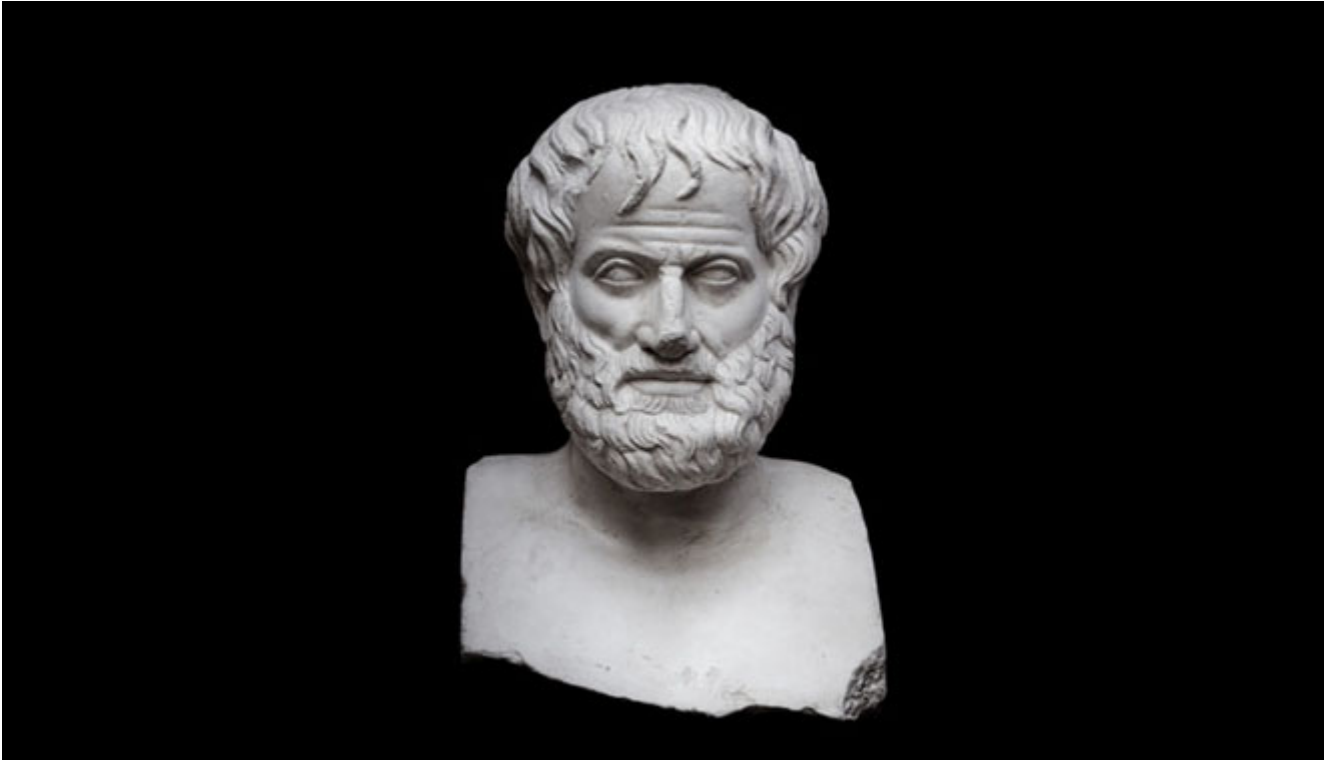

Πώς πρέπει να είναι ο πολιτικός κατά τον Πλάτωνα

Πολιτισμός / Δοκίμια

Μιχάλης Κουτσός, Φιλολόγος - Συγγραφέας

Ο τελικός ορισμός

Ο ορισμός του πολιτικού, για να έχει πληρότητα, πρέπει να συνδυάζεται με την έννοια του μέτρου. Οι τρεις συνιστώσες του μέτρου είναι το πρέπον, ο καιρός και το δέον. Ο καιρός δεν είναι ένα χρονικό διάστημα αλλά η αξιοποίηση της κατάλληλης στιγμής, η σωστή περίπτωση για να γίνει κάτι. Το πρέπον είναι η ορθή μεσότητα, αυτό που πρέπει να γίνει, ώστε να επιτευχθεί το δέον, ο στόχος. Το δέον είναι η επίτευξη του σκοπού και είναι έννοια ευρύτερη από τον καιρό και το πρέπον, η οποία μαζί με το ορθό μέτρο προσανατολίζει τον πολιτικό. Ο πολιτικός είναι άνθρωπος του επίκαιρου αλλά και του μέτρου (326).

Η πολιτική διευθύνει, εποπτεύει και συντονίζει όλες τις βοηθητικές τέχνες (305e). Γι' αυτό και ο Πλάτωνας την αποκαλεί «**βασιλική τέχνη-επιστήμη**». Δύο είναι εν προκειμένω τα βασικά γνωρίσματα της πολιτικής: να αξιοποιεί όσα

κατασκευάζουν οι βοηθητικές επιστήμες, αλλά και να επιβλέπει και να ρυθμίζει τη δραστηριότητα εκείνων που τις ασκούν.

Η πολιτική έχει ως αυτοσκοπό την εξασφάλιση καλού δημόσιου βίου, ενώ όλες οι άλλες βοηθητικές τέχνες μόνο εμμέσως συνδράμουν προς τον καλό δημόσιο βίο. Ο πολιτικός, ως «**βασιλικός υφαντής**», συνθέτει, συνυφαίνει τις ανομοιότητες, τις διαφορές, σε κάτι κοινό, ενιαίο, που ενώ είναι ενιαίο, αποτελείται από πολλά και ανόμοια στοιχεία, όπως μια κουρελού.

Ο ρόλος των πολιτευμάτων

Η συζήτηση για τα πολιτεύματα θα φωτίσει επιπλέον την προσέγγιση του Πλάτωνα έναντι της πολιτικής. Τα διάφορα πολιτεύματα είναι για τον Πλάτωνα απομιμήσεις της μίας και ορθής πολιτείας, η οποία θεωρεί ότι απέχει από τα πραγματικά πολιτεύματα όσο ο θεός από τον άνθρωπο. Η απομίμηση δεν απαξιώνεται εντελώς ως τέτοια. Αντιθέτως, κρίνεται έως σημαντική και αναγκαία, με την προϋπόθεση ότι θεσπίζει καλούς νόμους και τους τηρούν οι πολίτες.

Με κριτήριο το εάν διέπονται ή όχι από καλούς νόμους, ο Πλάτωνας διαιρεί τις απομιμήσεις σε αποδεκτές και μη αποδεκτές. Οι αποδεκτές αποτελούν εικόνες του αυθεντικού και ορθού πολιτεύματος, ενώ οι μη αποδεκτές είναι κακά αντίγραφα αυτού του πολιτεύματος. Έχουμε απλά απομιμήσεις του ενός ορθού πολιτεύματος αλλά απομιμήσεις τόσο προς το καλύτερο όσο και προς το χειρότερο (297d-e). Οι απομιμήσεις είναι αναγκασμένες να θεσπίζουν νόμους ακριβώς, επειδή υπολείπονται και αποκλίνουν από το του ορθό πολίτευμα.

Τον νόμο θα μπορούσε να αψηφά μόνο ο αληθινός πολιτικός. Ο μεγάλος κίνδυνος όμως έγκειται στο να μην είναι αληθινός ο πολιτικός (300d), οπότε αψηφώντας τον νόμο δεν εναρμονίζει τη ζωή στην πόλη αλλά γίνεται «**στασιαστής και ταραχοποιός**».

Ο πολιτικός, όταν χρησιμοποιεί τις βοηθητικές τέχνες δεσμευμένος από τους νόμους, είναι είτε μονάρχης είτε αριστοκράτης είτε δημοκράτης. Όταν τις χρησιμοποιεί χωρίς να δεσμεύεται από τον νόμο, τότε μπορεί να είναι ή γνήσιος και αληθινός πολιτικός (που δεν υπάρχει στην πραγματικότητα), ή επικίνδυνος μιμητής και σοφιστής που εμφανίζεται ως τύραννος, ολιγάρχης ή δημοκράτης.

Το κοινό στοιχείο του αυθεντικού πολιτεύματος και του αντιγράφου του είναι οι νόμοι. Οι νόμοι, για να είναι καλοί (και όχι τέλειοι, αφού είδαμε τις εγγενείς αδυναμίες τους) θα πρέπει να τείνουν προς την τελειότητα, δηλαδή την ρύθμιση των διαφορών των πολιτών και την διαφύλαξη της συνοχής της πόλης. Οι πολίτες των οποίων οι αρετές θα έχουν συγκεραστεί και θα είναι και ανδρείοι και

σώφρονες, θα αναδεικνύουν έναν κατάλληλο πολιτικό άρχοντα που θα συνδυάζει κι αυτός τις δύο αυτές αρετές (311a-b).

Είναι δευτερεύον αν ο φορέας της κυριαρχίας είναι ένας ή πολλοί. Το κρίσιμο είναι αν ο ασκών ή οι ασκούντες την εξουσία έχουν για γνώμονα τους νόμους και τα πατροπαράδοτα έθιμα (301e), χάρη στα οποία οι νόμοι θα επιτυγχάνουν βαθύτερη κατανόηση εκ μέρους των πολιτών, κατανόηση των όσων επιτάσσουν οι νόμοι για τη συνοχή της πόλης.

Ας συνοψίσουμε τα βασικά γνωρίσματα ενός αληθινού πολιτικού κατά τον Πλάτωνα:

1. Ένας αληθινός πολιτικός γνωρίζει ότι η πολιτική τέχνη είναι γνώση και μάλιστα καθοδηγητική, εφόσον καθοδηγεί τους πολίτες, αλλά πρέπει να διαθέτει και πρακτική ευφυΐα και ευελιξία, για να μπορεί να ανταποκρίνεται επαρκώς στις υπάρχουσες και στις νέες καταστάσεις.
2. Δεν βρισκόμαστε στην χρυσή εποχή του Κρόνου, όπου όλα ήταν εξασφαλισμένα, αλλά στην σιδηρά εποχή, όπου ο άνθρωπος πρέπει να παλέψει για όλα.
3. Η ιατρική τέχνη μπορεί να επιβάλλεται αναγκαστικά, όταν ο άνθρωπος ενώ είναι ασθενής, δεν θέλει θεραπεία, η πολιτική όμως τέχνη δεν επιβάλλεται αλλά χρησιμοποιεί την πειθώ σε κάθε περίπτωση.
4. Η πολιτική τέχνη έχει ομοιότητες με την υφαντική τέχνη, διότι, όπως η υφαντική τέχνη συνυφαίνει και συνταιριάζει τα σκληρά στημόνια με τα μαλακά υφάδια, το ίδιο και η πολιτική είναι προορισμένη να συνενώνει διαφορετικούς τύπους ανθρώπων, διότι δεν είναι όλοι όμοιοι.
5. Η αληθινή πολιτική τέχνη επιδιώκει να συνενώνει όχι μόνο διαφορετικούς ανθρώπους αλλά και διαφορετικές αρετές για επιτυγχάνει την πολιτική αρμονία μέσα στην ζωή του κάθε ανθρώπου αλλά και έξω στη ζωή της πόλης. Αυτό θα επιτευχθεί με την έλλειψη της υπερβολής. Για παράδειγμα, τόσο η ανδρεία όσο και η κοσμιότητα είναι απόλυτα απαραίτητες για την ομαλή ζωή των ανθρώπων αλλά η υπερβολική ανδρεία και η υπερβολική κοσμιότητα φέρνει τους ανθρώπους σε αντιπαράθεση και όχι σε αρμονία. Επομένως η πολιτική πρέπει να σέβεται την διαφορετικότητα και να βοηθάει τους ανθρώπους, όποιοι κι αν είναι αυτοί, σε αγαστή συνεργασία.
6. Η πολιτική τέχνη δεν μπορεί να τα επιτύχει όλα μόνη της. Χρειάζεται να συντρέξουν και άλλες βοηθητικές τέχνες, όπως η ρητορική, για να πείθει τους πολίτες, η δικαστική, για να κάνει τους ανθρώπους νομοταγείς, και η στρατηγική, για να υπερασπίζεται την πόλη και τα επιτεύγματα των πολιτών.
7. Οι βοηθητικές τέχνες είναι αυτές καθ' εαυτές πολύ χρήσιμες, όμως είναι

ανεπαρκείς, για την αντιμετώπιση όλων των προβλημάτων, τα οποία μόνο η πολιτική τέχνη μπορεί να τα αντιμετωπίσει αξιοποιώντας και την προσφορά των άλλων βοηθητικών τεχνών. Βασικό εργαλείο για όλα αυτά είναι το μέτρο. Χωρίς το μέτρο καμιά τέχνη δεν μπορεί να είναι δημιουργική και ωφέλιμη αλλά αντίθετα είναι αποδιοργανωτική και καταστρεπτική.

8. Ο νόμος είναι καλός, εφόσον υπάρχουν αληθινοί πολιτικοί. Ο νόμος όμως είναι ατελής, γιατί απευθύνεται σε όλους, χωρίς να γνωρίζει τις ιδιαιτερότητες του καθενός. Μόνο ο αληθινός πολιτικός μπορεί να σταθεί δίπλα στον κάθε πολίτη και να τον βοηθήσει ανάλογα. Όμως επειδή κάθε πολίτης δεν μπορεί να έχει και έναν πολιτικό σύμβουλο, πρέπει να υπάρχουν και οι καλοί νόμοι, για να συνεπικουρούν. Τον νόμο κατά περίπτωση μπορεί ο αληθινός πολιτικός να μην τον εφαρμόζει, αν αυτό είναι προς όφελος των πολιτών, διότι ο νόμος δεν μπορεί να τα προβλέπει όλα. Γι' αυτό και η πολιτική τέχνη μοιάζει με την προπονητική, όπου ο προπονητής ανάλογα με τις δυνατότητες του προπονούμενου καταρτίζει και το πρόγραμμα της προπόνησής του.
9. Ο πολιτικός τελικά πρέπει να έχει ως γνώμονα το μέτρο με τις τρεις συνιστώσες, τον καιρό, το πρέπον και το δέον. Καιρός είναι η κατάλληλη στιγμή για δράση, πρέπον είναι αυτό που ισχύει βάσει των νόμων και δέον είναι αυτό που πρέπει να επιτευχθεί σχετικά με το έργο.
10. Η πολιτική τέχνη τελικά είναι η πιο σημαντική τέχνη, γιατί συντονίζει και αξιοποιεί όλες τις άλλες, και γι' αυτό ονομάζεται «*βασιλική τέχνη*», όπως και ο πολιτικός «*βασιλικός υφαντής*», εφόσον συνθέτει αντίθετες καταστάσεις και εναρμονίζει διαφορετικούς ανθρώπους.
11. Ο Πλάτωνας, ο οποίος ασχολήθηκε πολύ επισταμένα με την οργάνωση και την πολύτιμη προσφορά της σωστής πολιτείας στην «*Πολιτεία*» του, δεν μπορούσε να μην κάνει λόγο για την συμβολή του ορθού πολιτεύματος στην αποτελεσματικότητα των ενεργειών του πολιτικού. Όλα τα πολιτεύματα κατά τον Πλάτωνα είναι απομιμήσεις του ορθού πολιτεύματος, που είναι ιδεατό και απραγματοποίητο, η αυθεντικότητά τους όμως εξαρτάται από την ύπαρξη καλών νόμων, που τους διέπει το μέτρο. Έτσι υπάρχουν αποδεκτές απομιμήσεις (βασιλεία, αριστοκρατία, πολιτεία (δημοκρατία)) και μη αποδεκτές απομιμήσεις (τυραννία, ολιγαρχία, δημοκρατία (οχλοκρατία))
12. Δεν έχει σημασία ποιο πολίτευμα υπάρχει σε μια πολιτεία ή σε μια χώρα, όσο ο φορέας που το ασκεί αυτό το πολίτευμα, διότι και τα καλύτερα πολιτεύματα όπως η δημοκρατία μπορεί να καταντήθει με τους δημαγωγούς πολιτικούς οχλοκρατία, ενώ ένας δίκαιος βασιλιάς να επιτελέσει πολλά και σημαντικά έργα.

Γενικά ο πολιτικός κατά Πλάτωνα πρέπει να έχει γνώσεις, σχετικές με την διεύθυνση και διακυβέρνηση των πολιτών, και ανάλογη επιδεξιότητα στην

επίλυση των προβλημάτων τους. Πρέπει ακόμη να είναι κοντά στον πολίτη και να ακούει τα προβλήματά του. Πολιτικός είναι κάθε άνθρωπος που ασκεί εξουσία και ανεξάρτητα από το είδος της εξουσίας, οφείλει να είναι ακέραιος και να προωθεί νόμους που να επιλύουν τα προβλήματα των πολιτών. Ακόμη το έργο του είναι συναινετικό και συμφιλιωτικό, για να αξιοποιεί όλες τις υπάρχουσες δυνάμεις που είναι στη διάθεσή του.

Συμπέρασμα

Όσα αναφέρει ο Πλάτωνας στον «Πολιτικό» του φαίνονται ιδεατά και ιδανικά, αλλά όχι απραγματοποίητα. Αυτά θα πρέπει να τα έχουν υπόψη οι πολιτικοί μας, για να είναι αποτελεσματικοί και χρήσιμοι στην κοινωνία, και αυτά τα κριτήρια πρέπει να έχουμε εμείς οι πολίτες, όταν πάμε στις κάλπες, για να ψηφίσουμε. Είναι φυσικά δύσκολο ένας πολιτικός να συγκεντρώνει όλες αυτές τις προϋποθέσεις αλλά όσες περισσότερες συγκεντρώνει τόσο περισσότερο θα πρέπει να κερδίζει την εμπιστοσύνη μας, για να την δείχνουμε με την ψήφο μας. Δυστυχώς «ο βίος και η πολιτεία» των πολιτικών μας δεν ήταν ικανοποιητικός, εφόσον την κατάκτηση της εξουσίας την συνδύαζαν με τον παράνομο πλουτισμό, για τον οποίο δεν καλούνταν ποτέ να απολογηθούν, όπως έκαναν οι αρχαίοι Αθηναίοι, οι οποίοι μετά από την διαχείριση κάποιας εξουσίας, πάντοτε απολογούνταν για τον τρόπο άσκησης της εξουσίας, που ο λαός τους ανέθετε, και μάλιστα υπήρχαν ακόμη και ποινές για κακή διαχείριση.

<https://bit.ly/3JCbXXX>